

провідною європейською країною. Проте відставка Бісмарка, імперіалізм Вільгельма II та неспроможність наступних канцлерів вести *real politic* заради збереження миру призвели до збільшення армії і потім – до світової війни. Хоча Бісмарк накопичував армію, він представляв армію як засіб для захисту, а не як засіб для війни.

Отже, Бісмарк як професійний дипломат використовував дипломатичні методи та політику заради об'єднання Німеччини, створивши нову систему міжнародних відносин *real politic*. Створення Німецької імперії повністю перекроїло карту Європи. Незважаючи на це, вся подальша діяльність Бісмарка була зосереджена на збереженні миру в Європі.

Джерела та література

1. Ullrich V. Otto Von Bismarck Berlin: «Rowohlt», 1998. 158 с.

Кольченко Анастасія

Запорізький національний університет

І. ФРАНКО ПРО СТАН ОСВІТИ У ГАЛИЧИНІ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XIX ст.

Анотація. У статті на основі публіцистичних праць І. Франка здійснено аналіз його основних поглядів на стан освіти у Галичині у другій половині XIX ст. Висвітлено ідеї І. Франка щодо народних закладів освіти, які мають виховувати в молоді почуття патріотизму. Розкрито розуміння І. Франком ролі вчителя в організації освітнього процесу.

Ключові слова: І. Франко, народна школа, денаціоналізація, методика, зміст навчання, підручники, українська мова, учитель.

Abstract. The article, based on the journalistic works of I. Franko, analyzes his main views on the state of education in Galicia in the second half of the XIX century. I. Franko's ideas about public educational institutions that should instill in young people a sense of patriotism are highlighted. I. Franko's understanding of the role of the teacher in the organization of the educational process is revealed.

Keywords: Ivan Franko, public school, denationalization, methods, content of studying, textbooks, native language, teacher.

У багатогранній публіцистичній спадщині І. Франка, зокрема у статтях «Народні школи та їхні потреби», «Середні школи Галичини в рр. 1875–1883», «Конечність реформи навчання української літератури в наших середніх школах», «Поляки і русини» висвітлюється широке коло проблематики народної освіти у Галичині у другій половині XIX ст.

Загалом система освіти у Галичині, згідно з державним законом від 14 травня 1869 р., базувалася на принципах демократії, загальнодоступності усіх етнічних груп, рівноправності у виборі мови [2]. Однак, І. Франко наголошував, що це були формально прописані принципи, оскільки політика австрійського уряду була зорієнтована на денаціоналізацію українського населення. Мова навчання переважно була польською та німецькою. Зростаючи у таких умовах,

молодь не розуміла важливість рідної мови. На противагу цьому у них з'являється до неї відраза.

І. Франко наголошував на гострій необхідності утвердження національної школи, яка стане каталізатором прогресу українського суспільства.

У статті «Поляки та русини» (1897 р.) І. Франко зауважував: «Так основуються в Східній Галичині руські народні школи з польськими народними учителями, що часто зовсім не вміють по-руськи; видають руські учебники, нав'язані польським патріотичним духом; так у руських народних школах кладуть на науку польської мови й історії більшу увагу, ніж на руську; руські народні вчителі переносяться на Західну Галичину, коли показують слід руського патріотизму...» [5, с. 317].

І. Франко критикував застарілу та малоефективну методику викладання. Реалії школи не надавали якісних, змістовних та систематизованих знань. Це перетворювало дітей у «робота», який не прагнув самоосвіти, міг тільки механічно відтворювати інформацію [4]. І. Франко стверджував: «Наше виховання та освіта чи ж не є се млинок, в котрий кладуть здорових дітей, а виймають покалічених» [1, с. 9]. Школи стали заручниками владних структур, які тільки «набивали голову», а не всебічно розвивали ініціативних та творчих особистостей, які б могли будувати громадянське суспільство.

Щодо викладання дисципліни історія, то вона базувалася на простому фактажі діяльності видатних особистостей, акцент зосереджувався на викладанні історії Польщі. Отож, школа була засобом денаціоналізації українців, дітям насаджувалися інша культура, мова та традиції [6].

І. Франко висловлював критичні зауваження щодо браку якісних, змістовних підручників для мережі галицьких шкіл. Книжки характеризувалися відсутністю системного викладу, ігноруванням вікових особливостей учнів. У 1892 р. виходить стаття «Наші народні школи і їх потреби», де він підкреслював: «Наші шкільні підручники знов таки в значній мірі завдяки пануючому в Галичині режимові, переважно неоригінальні, основані на перестарілих педагогічних принципах, а деякі надто таки далекі від рівня сучасної науки ...» [3, с. 114].

Дуже хвилювала І. Франка незадовільна методика викладання з літератури. У статті «Конечність реформи учення руської літератури по наших середніх школах» 1884 р. видання автор зазначає, що урок складався, переважно, з читання читанки. Дітей не заохочують надавати власні оцінки прочитаним творам. В підсумку галицька молодь не отримувала базових знань з літератури, що призводило до замилювання своєї рідної мови та надання переваги, свідомо чи несвідомо, польській літературі [3].

Окремого значення І. Франко надавав ролі вчителя в освітньому процесі. При цьому митець акцентував, що успіхи та якість роботи вчителя не завжди залежать від самомотивації, рівня фахової підготовки, а й від умов, у яких він живе і працює [3].

На думку І. Франка, від великого завантаження вчителя страждали учні. Адже лише вчитель, який досконало і глибоко знає свій предмет, логічно, чітко

і доступно викладає навчальний матеріал, оперує цікавими фактами, захоплює, здатен прищепити дітям любов до навчання. Головним принципом навчання І. Франко вважав подолання авторитарної схеми викладання та надання пріоритетності демократичним цінностям, щоб у кожному класі панувала повага, позитивні емоції, жага до навчання. Ці настанови І. Франка актуальні і в сучасній системі шкільної освіти України, що рухається у напрямі до Нової Української Школи.

Отже, у численних публіцистичних, педагогічних працях та літературних творах І. Франко змальовував тяжкий стан народної освіти в Галичині другої половини XIX ст. Митець чітко усвідомлював важливість реформування мережі українських шкіл. Зокрема, І. Франко наголошує, що метою народної освіти є виховання почуття патріотизму, побудова громадянського суспільства, здатного протистояти національній дискримінації.

Найголовнішим фактором педагогічного впливу в процесі виховання, на його думку, повинен стати особистий приклад вихователя, оскільки вчитель має уособлювати наставника, користуватися широкою довірою серед учнів, всебічно розвиватися, запроваджувати прогресивні методики навчального процесу.

Джерела та література

1. Паперна Г. О. Іван Франко про народну освіту. Львів: Вільна Україна, 1946. 61 с. URL: <https://elib.nlu.org.ua/view.html?id=7254>
2. Ступарик Б. Шкільництво Галичини (1772–1939). Івано-Франківськ, 1994. 144 с.
3. Франко І. Я. Конечність реформи учення руської літератури по наших середніх школах. *Зібрання творів у 50-ти т.* Київ: Наук. думка, 1980. Т. 26, С. 322–326.
4. Франко І. Я. Наші народні школи і їх потреби. *Зібрання творів у 50-ти т.* Київ: Наук. думка, 1986. Т. 46. Кн. 2. С. 108–116.
5. Франко І. Поляки і русини. *Зібрання творів у 50-ти т.* Київ: Наук. думка, 1986. Т. 46. Кн. 2. С. 317–330.
6. Франко І. Я. Середні школи в Галичині в рр. 1875–1883. *Зібрання творів у 50-ти т.* Київ: Наук. думка, 1985. Т. 46. Ч. 1. С. 418–434.

Коломійчук Іванна

Донецький національний університет імені Василя Стуса

БІЛЯ ВИТОКІВ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ У ВИЩІЙ ОСВІТІ В УКРАЇНІ

Анотація. Розвідку присвячено вищій освіті жіноцтва в Україні на зламі XIX–XX ст. Привернуто увагу до перешкод суспільного та приватного характеру. Показано роль Київських Вищих жіночих курсів. Наголошено на позитивних зрушеннях у ставленні до долучення жінок до вищої освіти та науки.